

Ποια είναι η ασπίδα του ορθόδοξου ιερέα;

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ορθόδοξη πίστη](#)

[iereas_02](#)

Image not found or type unknown

[Φώτης Κόντογλου](#)

Διαβάστε μια εκπληκτική ανάλυση, που κάνει ο μεγάλος Έλληνας λόγιος και θεοσεβής καλλιτέχνης, Φώτης Κόντογλου, για το ράσο και τι ακριβώς σημαίνει για τους ορθόδοξους Έλληνες αυτό, όταν κάποιοι εξ αυτών δεν επιθυμούν τη μορφή του σχήματος των ιερέων μας με το ράσο και τα γένια τους!..

Πολλά έχουν γραφή για τα ράσα και τα γένια των κληρικών. Οι περισσότεροι απ' εκείνους που δεν τα χωνεύουνε, είναι κάποιοι που θέλουνε να φαίνονται ελεύθεροι και νεωτεριστικά πνεύματα. Αυτοί όλοι είναι πάντα «πρακτικοί» άνθρωποι, που κρίνουνε τα της θρησκείας με το πρακτικό και πεζό μυαλό τους, ενώ η χριστιανική θρησκεία δεν έχει καμιά σχέση με τα πρακτικά μυαλά, γιατί είναι η βαθύτερη ποίηση, η άβυσσο της ποίησης. Η κακοδαιμονία της Εκκλησίας μας έχει την αιτία της, κατά την γνώμη μου, στο ότι λείψανε απ' αυτήν οι ποιητικές ψυχές, με την πραγματική σημαία της ποίησης, και γέμισε από «πρακτικούς ανθρώπους, ήγουν από ξεραίλα και το μέγα έλεος.

Να βάλη κανείς με τον νου του και ν' απορήσει τι σχέση έχουν αυτοί οι «θετικοί και πρακτικοί» άνθρωποι, οι λεγόμενοι φρόνιμοι και έξυπνοι, με τον Χριστό, που είπε τα παρακάτω λόγια: Αν δεν γυρίσετε πίσω και γίνετε σαν τα παιδιά, δεν θα μπειτε στην βασιλεία των ουρανών.- μην φροντίζετε τι θα φάτε και τι θα πιήτε και τι ρούχο θα φορέσετε. - Εγώ σας λέγω μην αντισταθείτε στον πονηρό, αλλά όποιος σε χτυπήσει από το δεξί μάγουλό σου, στρέψε και τα' άλλο. - Μακάριοι όσοι καταδιώκονται για μένα. - Αγαπάτε τους εχθρούς σας.- Μη θησαυρίζετε θησαυρούς απάνω στη γη. - Εμπάτε από την στενή πύλη, γιατί είναι στενός και θλιμμένος, ο δρόμος που πηγαίνει στη ζωή, κ' είναι λίγοι που τον βρίσκουνε. - Αφήστε τους νεκρούς να θάψουν τους πεθαμένους τους. - Δεν ήλθα να φέρω ειρήνη αλλά μάχαιρα. - Η βασιλεία του Θεού παίρνεται με τη βία κ' οι βιαστές την αρπάζουνε».

Ποιά σχέση μπορούνε να έχουνε αυτά τα πράγματα κι άλλα πολλά που είπε ο Χριστός, με το πρακτικό μυαλό; Το πρακτικό μυαλό κοιτάζει ποιο είναι το συμφέρον και το ωφέλιμο για την υλική ζωή και για την ασφάλειά της• δε μπορεί να πετάξει ελεύθερο εκεί που το καλεί ο Χριστός. Μια θρησκεία που παραγγέλνει

κάποια πράγματα που είναι ολότελα ανάποδα από ό,τι νοιώθει το πρακτικό μυαλό, μπορεί να είναι για πρακτικούς ανθρώπους; Πώς να παραδεχθή ο πρακτικός άνθρωπος πως δεν ωφελείται σε τίποτα αν κερδίση τον κόσμο όλον; Πώς, αυτός ο θετικός άνθρωπος να θυσιάσει όλα τα χεροπιαστά τούτου του κόσμου, κυνηγώντας τους ίσκιους της μέλλουσας ζωής; «Οι βιαστές αρπάζουνε τη βασιλεία του Θεού», λέγει ο Χριστός. Μπορεί να είναι βιαστής ο πρακτικός άνθρωπος, που τα μετρά όλα και δεν ριψοκινδυνεύει ποτέ; Πρακτικοί ήτανε οι Φαρισαίοι, οι Ρωμαίοι, ο ίδιος ο Ιούδας, που φρόντιζε τόσο πολύ για το γλωσσοκόμο. Ο πρακτικός άνθρωπος δε μπορεί να μην είναι καχύποπτος, πονηρός, κι ο Χριστός είπε στους Ιουδαίους: «Πώς μπορείτε να μιλάτε αγαθά, αφού είστε πονηροί»; Η Σαμαρείτιδα δε καταλάβαινε τι της έλεγε ο Χριστός, επειδή το μυαλό της ήτανε πρακτικό, και σε καιρό που της μιλούσε για «το ύδωρ το ζων το αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον», αυτή μιλούσε για το φυσικό νερό, «για να μη διψά, και να πηγαίνη στο πηγάδι να τ' ανεβάζη με τον κουβά», «ίνα μη διψώ, μηδέ έρχομαι ενθάδε αντλείν».

Πρακτικοί ήτανε οι Εβραίοι της Παλαιάς Διαθήκης, κολλημένοι στο επίγειο συμφέρον, και γι' αυτό, όσα τους υποσχέθηκε ο Θεός, τις «επαγγελίες», τις καταλαβαίνανε για υλικές με το υλικό φρόνημά τους...

Λοιπόν, οι πρακτικοί άνθρωποι, που είναι και μικρολόγοι, τα ζητήματα της θρησκείας τα βλέπουνε και τα κρίνουνε με τον ωφελιμιστικόν τρόπο που δουλεύει το μυαλό τους. Αυτοί είναι που αγαπάνε τις καινοτομίες στη λατρεία και σε όλα τα εκκλησιαστικά πράγματα. Αυτοί θέλουνε τη συντόμεψη των ακολουθιών, αυτοί δείχνουνε υπερβολική φροντίδα για τα αναπαυτικά καθίσματα του ναού, για την εξωτερική τάξη και καθαριότητα, για τον συγχρονισμό της λατρείας με ευρωπαϊκή μουσική, με φυσική σαρκική εικονογράφηση, με την αλλαγή του κάθε τι που βαστά από την παράδοση, με την κατάργηση τελετουργικών διατάξεων, και τέλος, με την αλλαγή της εξωτερικής μορφής των κληρικών: Κατά την γνώμη τους το ράσο πρέπει να καταργηθή, κι ο παπάς να φορά πανταλόνι και σακκάκι όπως όλοι οι άνδρες, πρέπει οι ιερείς να κόψουν τα μαλλιά και τα γένεια τους, να ξουρίσουνε το μουστάκι τους, «για να είναι καθαροί». Βλέπετε πως οι πρακτικοί άνθρωποι προσέχουνε πολύ, όπως είπα και πριν, «το έξωθεν του ποτηρίου και της παροψίδος». Λοιπόν, με τις σοφές και βαθυστόχαστες υποδείξεις τους δεν θα είναι παραμελημένοι και λεροί σαν τον άγιο Γιάννη, σαν τον άγιο Αντώνιο, σαν τον άγιο Χρυσόστομο, σαν τον άγιο Κοσμά τον Αιτωλό με την γιδότριχα, αλλά θα κάνουνε ταχτικά το μπάνιο τους, θα συχνοξουρίζονται, και θα μοσκοβολούνε, όπως όλοι οι σημερινοί πολιτισμένοι, ακόμα κ' οι γκάγκστερς, οι μεγάλοι απατεώνες, οι άνθρωποι των πάρτυ, των ιπποδρομιών, των πλαζ, κλπ.

Έγραφα πολλές φορές για την περιβολή των ιερωμένων και για την εξωτερική όψη τους, απ' αφορμή κάποιων «πρακτικών» νεωτεριστών που κόπτονται για «την αναχρονιστική και βάρβαρη αμφίεσή τους και για την ασχήμια (πόση ευαισθησία και καλαισθησία!) των μαλλιών και των γενιών των». Δεν θα ξαναγράψω όσα έγραφα άλλη φορά, (υ)περασπίζοντας την εξωτερική μορφή των κληρικών μας από την άποψη της παράδοσης.

Τούτο μονάχα θα πω τώρα σχετικά με την παράδοση στο ντύσιμο του κλήρου μας: Ας φαντασθή όποιος θέλει, αν μπορή να σταθή πια τίποτε ελληνικό, από τη μέρα που θα εμφανισθή ο παπάς στο χωριό με σακκάκι και με πανταλόνι, με γραβάτα και με ρεπούμπλικα, ξουρισμένος και μαδημένος, όπως είναι μερικοί που έρχονται από το εξωτερικό, και αηδιάζει κανένας να βλέπη ξουρισμένους σβέρκους, μάγουλα σαν καθαρισμένα αυγά, προγούλια, έκφραση τραπεζίτη ή οπερατέρ του κινηματογράφου, χειρονομίες και φωνές της πιάτσας, κλπ.

Σήμερα θα πω λίγα λόγια μονάχα για το ράσο και για τα γένεια, «από αισθητικής απόψεως», όπως λένε κ' οι αισθητικοί, επειδή οι νεωτεριστές που φωνάζουνε πως πρέπει να καταργηθούνε, λένε πως αηδιάζουνε από την ασχήμια του ράσου και των γενείων, και πως όσα λένε τα λένε εν ονόματι «της καλαισθησίας».

Και πρώτα – πρώτα ποιά είναι η καλαισθησία στα θρησκευτικά και εκκλησιαστικά πράγματα; Σ' αυτά δεν υπάρχει «καλαισθησία» κατά τα γούστα του κόσμου, αλλά είναι καλό και έμορφο ό,τι είναι ευπρεπές και σεμνό, ό,τι είναι πρέπον στο πνευματικό αξίωμα του ιερέως. Όπως η μορφή που έχουνε τόσα αντικείμενα είναι σχετικά με την εκκλησία, κτίρια, εικόνες, ψαλμός, σκεύη, βιβλία, άμφια, που είναι τέτοια, ώστε να ανεβάζουν τον νουν και την καρδιά του πιστού στον πνευματικό κόσμο, σαν να είναι σύμβολα ιερά και υπομνήματα στον λόγο του Θεού, «αναγωγικά» από τον υλικό στον φθαρτό κόσμο στον πνευματικό και άφθαρτον της βασιλείας των ουρανών, έτσι και η αμφίεση κ' η όψη των κληρικών, πρέπει να δείχνη το πνευματικό αξίωμά τους. Από τους αρχαίους που ζούσαν προ Χριστού, οι ιερείς, οι μάντεις, οι πυθίες, είχανε ιδιαίτερη στολή κ' οι άντρες είχανε και γένεια και μαλλιά, ώστε να δυναμώνη με τη μορφή και το πνευματικό επιβάλλον τους. Οι Έλληνες που εκτιμήσανε τη μορφή μέχρι λατρείας, δίνανε μεγάλη προσοχή σ' αυτά που τα νομίζουνε «άνευ σημασίας και πάρεργα» οι ευρύνοες και ελευθερόφρονες πρακτικοί χριστιανοί με το θετικό μυαλό τους. Τουλάχιστον δεν φαντάζονται πως κ' ένα λιοντάρι στη φυσική κατάστασή του, που το στόλισε ο Θεός με τη μεγαλοπρέπεια της χαίτης του, θα γίνη σαν ένα ψωρόσκυλο, αν το κουρέψουνε; Μήτε ένα τόσο πρακτικό πράγμα δεν βάζουνε στον νου τους αυτοί οι «πρακτικοί» κύριοι; Μα τέτοια κεφάλια δεν γεμίζουνε μήτε με χίλια πράγματα που μπορεί να πη

κανέννας απάνω σ' αυτό το θέμα.

Αλλά όπως είπα και παραπάνω, ας πάρουμε το πράγμα κι από τη μεριά «της καλαισθησίας», γιατί τώρα τελευταία οι πρακτικοί νεωτεριστές γυρίσανε το τραγούδι τού ράσου και των γενειών στην αισθητική, ίσως επειδή η εποχή μας που είναι η πιο ακαλαίσθητη, δίνει μεγάλη σημασία στην «αισθητική» και στο «καλό γούστο».

Θα θελα να γράψω ένα φυλλάδιο ολόκληρο που νάχη για τίτλο «Η ακαλαισθησία ομιλούσα περί αισθητικής». Να το γράψω μάλιστα στην καθαρεύουσα, ώστε να είναι σύμφωνο με κείνους που μου δώσανε αφορμή για να γράψω.

Λοιπόν, ποιοί είναι αυτοί που αποτροπιάζονται το ράσο και τους γενειοφόρους ιερείς, στόνομα της καλαισθησίας; Απάντηση; Κατά κανόνα είναι οι πιο ακαλαίσθητοι, οι άνθρωποι του «κακού γούστου», που δεν έχουνε καμία σχέση με την τέχνη, και μήτε καν με τη συνηθισμένη καλαισθησία. Μπήτε στα σπίτια τους και στα γραφεία του και θα φρίξετε. Αρχιτεκτονική, έπιπλα, εικόνες, βιβλία, βάζα, πολύφωτα, όλα σε σπρώχνουνε να βγης έξω. Εκείνο που θα σου κάνη τη μεγαλύτερη εντύπωση, είναι κανένα ελεεινό κάντρο με ελεεινότερη κορνίζα, κρεμασμένο απάνω από το γραφείο ή από το κρεβάτι, που θα παριστάνη κενέναν «γλυκύν Ιησούν» γεμάτον ζαχαρίνη, μ' εκείνο το μειδίαμα που παραγγέλνουν οι φωτογράφοι στους πελάτες μπροστά στο φακό, με ρεφλεδάκια στο πρόσωπο, με μαλλιά που έχουνε γίνει μπούκλες στο κομμωτήριο, με κινηματογραφικές χειρονομίες κλπ.

Όποτε τυχαίνει να συναπαντήσω κανέναν παπά, και προ πάντων αν τύχη να είναι ευμορφάνθρωπος, στέκουμαι και τον θαυμάζω για την μεγαλοπρέπειά του, για το επιβάλλον και μαζί για την σεμνότητα που έχει η όψη του, και για την εμπιστοσύνη που έχει το παρουσιαστικό και η αμφίεσή του. Ιερό πρόσωπο! Αλλά και τι γραφικότητα έχει όλο το παράστημά του. Είμαι ζωγράφος, το μάτι μου είναι ακονισμένο στο τι είναι γενικά το έμορφο, κι όχι μοναχά δεν βρίσκω κανένα ψεγάδι απάνω του, αλλά και τον θαυμάζω. Και να συλλογίζεσαι πως υπάρχουν κάποιοι Έλληνες, και θεολόγοι μάλιστα, που ξυνίζουνε τα μούτρα τους, που τον βρίσκουνε «αντιαισθητικόν»! Αντιαισθητικόν βρίσκουνε τον Όμηρο, τον μάντη Τειρεσία, τον Μέντορα, τον Αχιλλέα με τα μαύρα στριφτά γένια, τον Θεμιστοκλή, τον άγιο Βασίλειο, τον άγιο Λουκιανό που τον είδε και τάχασε ο σκληρός Διοκλητιανός, τον άγιο Νικόλαο, τον Κωνσταντίνο τον Παλαιολόγο, τον Θανάση Διάκο, τον Παπαφλέσσα, τον Ησαΐα Σαλώνων, τέλος βρίσκουνε άσχημο τον πνευματικό λέοντα με την φυσική χαίτη του, και έχουνε για όμορφον εκείνον τον μαδημένον, που είναι σαν το κριάρι που το κουρέψανε και γίνηκε αγνώριστο, με τα στραβά ποδάρια του, με το λαιμό της γαλοπούλας και με το κωμικό μούσι! Μη χειρότερα!

Πού μπορεί να φτάσει ο άνθρωπος από ξιπασία για να φανή ευρωπαϊσμένος! Εμείς που κάτι νογάμε (1) από τέχνη, νοιώθουμε αυτά τα αισθήματα, κ' οι απελέκητοι και κακόγουστοι «αχαλούν για την άκομψον και βάρβαρον εμφάνισιν των κληρικών»! Ποιοί; εκείνοι που το μάτι τους θέλει να βλέπει τριμμένα κι ανέκφραστα σχήματα.

Αλλά και κακοφτιαγμένος να είναι ο παπάς, με το ντύσιμό του παρουσιάζεται ευπρεπισμένος, παρά αν φορούσε σακκάκια και πανταλόνια: με τα γένια και τα μαλλιά κρύβονται οι ασχήμιες του κεφαλιού, τα προγούλια, οι σβέρκοι, τα πλατειά χείλια, τα παχειά μάγουλα. Βάλε και το καλυμαύχι, που είναι ένα θαυμάσιο κάλυμμα, και που γίνεται πιο θαυμάσιο με το επανωκαλύμμαχο*. Τα κουσούρια (ελαττώματα) πάλι που έχει τυχόν το σώμα ενός κληρικού κρύβονται και μετασχηματίζονται από τα ράσα, οι κοιλιές, τα στραβά πόδια, τα μακρυά χέρια, η καμπούρα, κ.ο.κ. Όλα ντύνονται με ευπρέπεια και πνευματική αρχοντιά, μπροστά στα στενά και στα μεσάτα των καθολικών, τα κλός και τα μοδιστράδικα πλισσέ. Οι παπάδες μας είναι σαν πνευματικοί άρχοντες. Δόξα σοι ο Θεός που βλέπουμε ακόμα τέτοιες βιβλικές μορφές στον αιώνα της μονοτονίας, της ανέκφραστης ομοιομορφίας και της αντιπνευματικής πεζότητας! Ωστόσο, κ' εκείνοι που δεν χωνεύουν τα μαλλιά και τα ράσα, μιλούμε συχνά με γεροντοκοριτσιίστικη έκσταση για κάποιες «βιβλικές μορφές». Θέλεις μήλον έπαρε, θέλεις κυδώνι λάβε, που λέγει και η παροιμία.

Το πόσο στολίζουν τα γένεια ένα ιερό πρόσωπο και του δίνουν ευπρέπεια και πνευματικό αξίωμα, το δείχνει ανάμεσα σε άλλα και το άγαλμα του Μωϋσή από τον Μιχαήλ Άγγελο. (Το γράφω αυτό για τους δυτικόπληκτους). Ενώ κατά την αρχαία παράδοση ο Μωϋσής παριστάνεται σπανός με λίγες αραιές τρίχες στο πηγούνι, ο Μιχαήλ Άγγελος, δηλ. ένας τεχνίτης κατόλικος, που έβλεπε γύρω τους ξουρισμένους κληρικούς, τον έκανε με μακρυά και μπλεγμένα γένεια και με πολλά σγουρά μαλλιά, για να δώσει χαρακτήρα υπερανθρώπου και ιερατικών, όπως στον Σαβαώθ, στους Πατριάρχες και στ' άλλα σεβάσμια πρόσωπα της Αγίας Γραφής.

Κάποιος γνωστός μου κληρικός που ταξίδεψε πριν από λίγα χρόνια στη Συρία και στο Λίβανο, μου 'λεγε πως του είπε ένας αρχιμανδρίτης Σύρος πως ο βασιλιάς της Ιορδανίας Αβδουλλάχ, έλεγε στον μακαρίτη Πατριάρχη Αντιοχείας: «Εσείς οι Ορθόδοξοι έχετε στο παρουσιαστικό σας κάποιο πράγμα που μας κάνει, εμάς τους μουσουλμάνους, να νοιώθουμε σεβασμό. Ενώ εκείνοι οι φραγκοπαπάδες μάς φαίνονται σαν πράκτορες υπόπτων υποθέσεων». Αλλά και κάποιοι ιερείς μας που πήγανε σε ξένες χώρες χριστιανικές της Ευρώπης και της Αμερικής, με τα ράσα και τα γένεια, όπως κάνουνε ο Ρώσοι, ήτανε σεβάσμιοι για τους ντόπιους, ενώ στους κουρεμένους φραγκοφορεμένους δικούς μας δεν δείχνανε κανένα σεβασμό σαν σε θρησκευτικούς ανθρώπους. Πολλοί ξένοι μου το τονίσανε αυτό, και γι' αυτό

η Εκκλησία μας που στέλνει στις παροικίες παπάδες, έχει ξεπέσει στην συνείδηση των ξένων. Εξ άλλου, το κοστούμι κ' η γραβάτα έχει μεγάλη επίδραση στο ήθος των κληρικών μας που τα φοράνε.**.

Ένας ευλαβής ιερέυς, γνωστός μου, μου έλεγε πως όταν το βράδυ βγάλη τα ράσα για να κοιμηθή, δεν γνωρίζει τον εαυτό του, και θαρρεί πως η θεία χάρη που νοιώθει όταν τα φορή, φεύγει από πάνω του.

Όπως ο αξιωματικός ή ο αστυνόμος που υπηρετεί την επίγεια εξουσία, φορεί τη στολή του για να γνωρίζεται, έτσι κι ο ιερωμένος, και πολύ περισσότερο, γιατί υπηρετεί την ουράνια εξουσία πρέπει να φορεί την στολή του, κι όχι να ντρέπεται, όπως κάνουνε εκείνοι που δεν θέλουν το ράσο. Αν βγάζανε την ιερατική περιβολή τους οι παπάδες και βάζανε πολιτικά, θα βλέπανε τι περίπαιγμα θα παθαίνανε από τους άθρησκους, προπάντων στην επαρχία. Γιατί το ράσο είναι ασπίδα.

Για τούτο, πως αλλοίμονο αν παρουσιασθή ο παπάς στο χωριό με πανταλόνια και με γραβάτα, και το καλοκαίρι με κοντά μανίκια! Ω τι δυστυχία! Ω διάλυση των πάντων! Τι Ελλάδα μπορεί να σταθή πιά; Όλα θα διαλυθούνε. Ο παπάς στο χωριό είναι σύμβολο. Σύμβολο θρησκευτικό και εθνικό, ας είναι και αγράμματος, ο πιο απελέκτητος. Το ράσο θυμίζει στον λαό την ιστορία του, τις θυσίες του, τους πόνους του, τις χαρές του, και γι' αυτό το ράσο τον ζεσταίνει, του δίνει φρόνημα, πίστη, πεποίθηση, εμπιστοσύνη κι αγάπη στη φυλή του. Αυτοί που θέλουνε να καταργήσουνε το ράσο και να μοντερνίσουνε την αρχαία όψη του παπά, συλλογιστήκανε καλά τι ζητάνε; Ας ρωτήσουν τους ξενητεμένους Έλληνες τι χαρά και τι κατάνυξη νοιώθουν όταν αντικρύσουν, στις χώρες που ζουν, κάποιον ιερέα μας με γένεια και με ράσο. Είδα κάπου να γράφει ένας διάκος ευσεβής ότι σε ένα γράμμα που έλαβε από έναν γνωστό του νέον, αλλά έγγαμον ιερέα, που υπηρετεί στην Τασμανία της Αυστραλίας, έγραφε τα παρακάτω λόγια: «το ευχάριστο είναι ότι κατώρθωσα να διατηρώ τα ράσα και τα γένειά μου, και ούτω απολαμβάνω σεβασμού και πολλής εκτιμήσεως από τους ομογενείς της Τασμανίας».

Αλλά ας γυρίσουμε για λίγο ακόμα σε εκείνους που δε μπορούνε να χωνέψουνε το ράσο και τα γένεια των ιερέων από τη μεγάλη «αισθητική» καλλιέργεια που έχουνε.

Ένας απ' αυτούς, που είναι τώρα μακαρίτης κ' ήτανε τότε που ζούσε καθηγητής σπουδαίος της Θεολογίας, με προσκάλεσε στο σπίτι του για να μου δείξη τα «καλλιτεχνήματα» που είχε... Δεν έβλεπα την ώρα και την στιγμή να φύγω από κει μέσα και σαν βγήκα, έκανα τον σταυρό μου, ανασαίνοντας βαθειά, και ευχαρίστησα τον Κύριο που δεν με αξίωσε να γίνω σοφός καθηγητής. Λοιπόν, εκείνος ο φτωχός άνθρωπος, εκείνος ο ψυχικός ξέρακας που περνούσε για σοφός, δεν χώνευε μήτε τα ράσα, μήτε τη βυζαντινή εικονογραφία, μήτε «την βάρβαρον

βυζαντινήν μουσικήν, ηνάλωσε δε τας δυνάμεις αυτού μέχρι του θανάτου του, μοχθήσας δια την συγχρόνισιν των εκκλησιαστικών ημών τεχνών»! Θεός συχωρέστον.

* Κ' η μίτρα του δεσπότη (η κορόνα) είναι από τα πλέον επιβλητικά και θαυμαστά καλύμματα, μ' όλο που είναι ρώσικη. Ενώ η τιάρα των καρδιναλίων εκφράζει αλαζονεία και σατανικότητα, είναι και κακού γούστου κατασκευάσμα.

** Κάποιος πολύξερος και σπουδασμένος και που γνωρίζει καλά τα εκκλησιαστικά πράγματα, μου έλεγε πως από τον καιρό που ιερωμένοι μας βγάλανε τα ράσα, πλήθηνε η κακοήθεια του κλήρου σε κείνη τη χώρα που κατοικούσε. (2)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ:

1 . νογάμε. Στο χωριό μου το Βεσίσι Καλαβρύτων λέγαμε τη λέξη «νογάμε» (από τη λέξη νόηση), που σημαίνει εννοούμε.

2. Για τον Φώτη Κόντογλου η ταπεινότητά μας έχει γράψει διάφορα άρθρα που μπορεί να βρει κανείς στην ιστοσελίδα μας.

Πηγές: [Σακκέτος Άγγελος](#) , [Αβέρωφ](#), [Τράπεζα Ιδεών](#) - agiosdimitrioskouvaras.blogspot.gr